

Ilmari Kohtamäki täyttänyt 60 vuotta

Vapun jälkeisenä päivänä kierteli suppeassa piirissä tieto, että professori Ilmari Kohtamäki täyttää 60 vuotta. Hänen tunnettu vaatimattomuutensa oli lähinnä syynä siihen, että tärkeä merkkipäivä ohitettiin ilman, että sille omistettiin lehdistössä mitään huomiota. Kuitenkin kansallisten tieteiden harjoittajien keskuudessa tiedetään Kohtamäen panoksen sivistystyössämme olevan niin huomattava, ettei Virittäjä saata sitä vaiti ollen sivuuttaa.

Hakuteosten avulla voi hahmotella Kohtamäen merkittävät elämäkohdat: hän syntyi 2. 5. 1905 Karvialla, kävi oppikoulunsa Lapualla, tuli keväällä 1926 ylioppilaaksi korkein arvosanoin. Lienee aihetta tähdentää, että Lapuan koulu oli korkeatasoinen opinahjo, jossa mm. kirjallisuuden lukua harrastettiin tavallista enemmän, luettiinhan siellä Shakespearen näytelmiäkin.

Tultuaan 1927 Helsinkiin Ilmari Kohtamäki tarttui suomen kielen ja kirjallisuuden opintoihin. Jo neljän vuoden kulltua hänellä oli fil.kandidaatin todis-

tus ja maisterin arvo. Opiskeluvuosinaan Kohtamäki oli erittäin innokas osakuntansa toimiva jäsen. Varsinkin kotiseutunduntutkimus kiinnosti häntä: hän oli eteläpohjalaisten kotiseututoimikunnan puheenjohtaja, osallistui osakuntansa ensimmäiseen kotiseuturetkeen Vähänkyrön Hiiripeltoon 1930, toimi Lohtajan retken johtajana — oli kaikessa rakentavassa mukana. Kuraattorinakin hän oli useita vuosia ja erosi lopullisesti vasta 1938 osakuntansa peränpidosta. Heimoharrastukset johtivat hänet myös vakaavaan toimintaan, josta muistan hänen tasaisen hehkunsa ja syvällisen tuntemuksensa Viron Inkeriin tehdyllä retkellä. Tunnollinen, innostunut ja innostava ovat Ilmari Kohtamäen epiteettejä osakuntavuosilta.

Keväällä 1932 Kohtamäki siirtyi Hämeenkyröön suorittamaan valtaisaa tehtävää — keräämään seudun murresanastoja. Tällöin hän tutustui mainehikkaaseen kertojamestariin F. E. Sillanpäähän, hartaaseen kotimurteensa erikoispiirteiden arvostajaan, joka antoi apuaan

luettelemalla joukon kielenoppaiksi sopivia paikkakuntalaisia. »Vuosikausia hämeenkyröläisessä elämänpiirissä, sen talojen ja töllien maailmassa liikkuesani», kertoo Kohtamäki,» jouduin yhä uudelleen panemaan merkille, miten tarkkaan F. E. S. tämän maailman tunki.» Pian sanastaja perehtyi pitäjään ja kansaan, sen kieleen ja entisiin tapoihin. Kaiken kaikkiaan Ilmari Kohtamäki viipyi Hämeenkyrössä v:een 1936. Mutta koko ajan hän teki työtä olan takaa ja keräsi Sanakirjasäätiölle Ylä-Satakunnasta arvokkaan suursanaston, joka puhuu tavattomasta uutteruudesta ja taitavuudesta.

Seuraavana työpaikkana oli Kohtamäellä Nykysuomen sanakirjan toimitus, mutta täällä talvi- ja jatkosodan toimet tekivät työn jaksoittaiseksi ja osittain mahdottomaksi. Joukko sanakirjan artikkeleita on kuitenkin hänen käsialaansa.

Jatkosodan aikana Kohtamäki, joka oli havaittu valppaaksi ja pystyväksi mieheksi, joutui lehtialalle. Hän oli ensi alkuun »Kuvan» toimittaja 1943—44, sen jälkeen kymmenen vuotta »Kansan Kuvalehden» johdossa ja 1955—61 »Radiokuuntelijan» päätoimittajana. Näinä vuosina hän joutui paljon kirjoittelemaan lehtiinsä ja kehitti etenkin Kansan Kuvalehdestä korkeatasoisen lehden, nimeä vastaavan julkaisun, jonka avustajina oli nimekkäitä kirjailijoita, mutta jossa oli myös viljalti ajankohtaisia artikkeleita ja mielenkiintoisia reportaaseja. Kohtamäelle ovat olleet läheisiä myös aikakauslehtiväen harrastukset, hän oli mm. Suomen Aikakauslehdentoimittajain Säätiön hallituksen varapuheenjohtajana 1952—56 ja puheenjohtajana 1957—62.

Mutta näinä työntäyteisinäkin vuosina Ilmari Kohtamäki tunki voimakasta vetoa tieteen pariin. Osakuntavuodet olivat häneltä tosin vieneet aikaa ja tarmo, mutta ne olivat myös paljon antaneet: ne olivat vahvistaneet ja laajentaneet kotoisen kulttuurielämän tunte-

musta. Kansan parissa liikkuminen kehitti hänen tyylikorvaansa, ja kirjoittaminen kävi entistä luontevammaksi. Varhaisvuosina hän päästi tutkijankamiostaan ilmoille eräitä tutkielmia kansa- ja kielitieteen alalta. Virittäjästä taapaamme hänen ansiokkaat kirjoitelmansa »Sanastajan havaintoja tyyliseikoista» (1936), »Kansatieteestä kouluopetuksen kannalta ja sen huomioon ottamisesta äidinkielen opetuksessa» (1936) sekä eräitä pirteitä kirja-arvosteluja. Kansatieteen tutkimusta Kohtamäki on rikastuttanut lukuisilla muilla kirjoituksillaan, esim. »Lohtajan seudun kalastuksesta» (Kyrönmaa 4), »Hämeenkyrön vanhasta heinänteosta» (Kotiseutu 1943), »Satakunnan vanhoista eloja muistakin talkoista» (Kotiseutu 1942).

Näyttää ilmeiseltä, että kotimaista kirjallisuutta opiskellessaan Kohtamäki on opettajaltaan Viljo Tarkiaanselta saanut perinnöksi paitsi suurta kiintymystä kirjallisuuteen myös kansallisen mielen vahvistusta. Kirjallisuudentutkimus tuleekin hänen hallitsevaksi ja lopulta keskeisimmäksi työalakseen. »Juhana Fredrik Granlund» (1936, 104 s.) oli niin kypsä yliopistollinen opinnäyte, että se painatettiin sellaisenaan Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirjaan. Samaa julkaisusarjaa Kohtamäki avusti sittemmin monin tutkielmin, niitä ovat mm. »Juhani Ahon eläinmaailma» (8/1945), »August Ahlqvistin novelli 'Kolme joulua'» (7/1943), »Ahlqvistin runo 'Eräs nuorukaismuisto' ja sen taustaa» (15/1956) sekä »Onnelakuvitelma ja onnellämys Juhani Ahon tuotannossa» (18/1960).

Vuosikausia I. Kohtamäki oli kehittänyt edellisiä laajempaa tutkimusta. Se ilmestyi vankkana, yli 500 sivua sisältävänä väitöskirjana »August Ahlqvist suomen kielen ja kirjallisuuden arvostelijana» (1956). Teoksen ansiot on esitelty tämänkin aikakauslehden palstoilla, siksi ei ole aihetta niitä toistaa. Sanoisin vain, että August Ahlqvistin, kieleemme ankaran puutarhurin, kuva selventyy ja

tulee entistä mielenkiintoisemmaksi. Ennen kaikkea tekijän vakuuttava tyyli, kiihkoton asiallisuus ja pyrkimys perinpohjaisuuteen tekee tieteellisestä teoksesta myös nautittavan kulttuurihistoriallisen kuvauksen.

Ilmari Kohtamäki nimitettiin jo vuonna 1957 Helsingin yliopiston kotimaisen kirjallisuuden dosentiksi. Ja kun Turun yliopiston saman alan professorinvirka täytettiin 1961, tuli Kohtamäestä sen haltija. Tärkeä opetustyö tuli näin hänen uudeksi tehtäväkseen, mutta myös tieteellistä työtä hän on jatkuvasti harjoittanut. Huomattavimpia hänen uusista tutkimuksistaan on »Pietari Hannikaisen 'Kanava'» (1959, 240 s.), jonka kohteena on viipurilainen sanomalehti. Kohtamäki osoittaa, että tällä suomenkielisellä lehdellä oli kulttuuripoliittinen ohjelma, se kun yritti levittää suomenkielistä sivistystä ja samalla kiinnittää huomiota yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Kohtamäen viimeaikaisia töitä on

artikkeli »Suomenkielisen kirjallisuuden elpyminen», joka on julkaistu Suomen kirjallisuus -teoksen osassa v. 1964. Siinä on sisällytetty 80 sivuun tiivis katsaus kirjallisuutemme tärkeisiin kehitysvuosiin.

Professori Kohtamäellä on nyt laaja sekä kiitollinen työmaa lähinnä yliopiston opiskelijoitten parissa. Häneltä näyttää yhä liikenevän aikaa muihinkin kulttuurierintoihin. Hän on useiden tieteellisten seurojen jäsen, niinpä hän on Suomen Kielen Seuran ja Kirjallisuuden tutkijain seuran varapuheenjohtaja, Kalevalaseuran jäseneksi hänet kutsuttiin 1950 ja työjäseneksi 1961. Niin ikään hänet on valittu 1950 Talonpoikaiskulttuurisäätiön jäseneksi. Valtion kirjallisuuslautakunnan jäsenenä hän on ollut eräitä vuosia. Utteralle tiedemiehelle pyydämme toivottaa menestystä Aleksis Kiven sanoin: »Onni suosiva nyt tehköön parastansa.»

S. H NEN